

Archeologienota: De verkaveling aan de Walstraat te Koolskamp

**Annelies De Raymaeker
Willem De Cuyper**

**Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba**

Archeologienota: De verkaveling aan de Walstraat te Koolskamp

**Annelies De Raymaeker
Willem De Cuyper**

**Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: De verkaveling aan de Walstraat te Koolskamp, Ardoois

Initiatiefnemer:	Rutsaert Franky – Algemene Bouwwerken
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker
Auteurs:	Annelies De Raymaeker, Willem De Cuyper
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Hoofdstuk 1 : Het bureauonderzoek.....	2
<i>1.1 Het beschrijvend gedeelte</i>	2
1.1.1 De administratieve gegevens.....	2
1.1.2 De archeologische voorkennis	5
1.1.3 De onderzoeksopdracht.....	5
1.1.4 De beschrijving van de geplande werken	6
1.1.5 De werkwijze.....	11
<i>1.2 Assesmentrapport.....</i>	12
1.2.1 De landschappelijke ligging van het projectgebied.....	12
<i>De bodemkaart</i>	16
1.2.2 De historische beschrijving van het onderzoeksgebied	18
1.2.3 Het archeologische kader van het projectgebied	27
1.2.4 De archeologische verwachting (datering en interpretatie) van het onderzochte gebied	29
1.2.5 De synthese en beantwoording van de onderzoeksvragen	30
Hoofdstuk 2 : Het programma van maatregelen	32
2.1 <i>Administratieve gegevens</i>	32
2.2 <i>Gemotiveerd advies.....</i>	34
2.3 <i>Het programma van maatregelen voor een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem</i>	34
2.3.1 Aanleiding van het vooronderzoek	34
2.3.2 De resultaten van het bureauonderzoek en de archeologische verwachting.....	35
2.3.3 De vraagstelling en onderzoeksdoelen	35
2.3.4 De onderzoeksmethode en -strategie.....	36
2.3.5 De onderzoekstrategie, methode en technieken.....	40
2.3.6 De voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	42
Bibliografie	43

Hoofdstuk 1: Het bureauonderzoek

1.1 Het beschrijvend gedeelte

1.1.1 De administratieve gegevens

Projectcode:	2020 A 508
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor het verkavelen van gronden buiten de vastgestelde archeologische zones met een totale oppervlakte van ca. 5.949 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker, OE/ERK/Archeoloog/2016/00148) Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Gemeente Ardoorie, deelgemeente Koolskamp, Walstraat (Fig. 1.1 en Fig. 1.2) Bounding box: - punt 1: x= 68420, y= 188338 - Punt 2: x= 68563, y= 188416 Afd. 2, sectie B, percelen 283a, 238t en 286
Relevante termen: ¹	Bureaustudie, buitengebied, WO I, WO II
Bebouwde zones:	Geen

¹ <https://thesaurus.onroerendergoed.be>

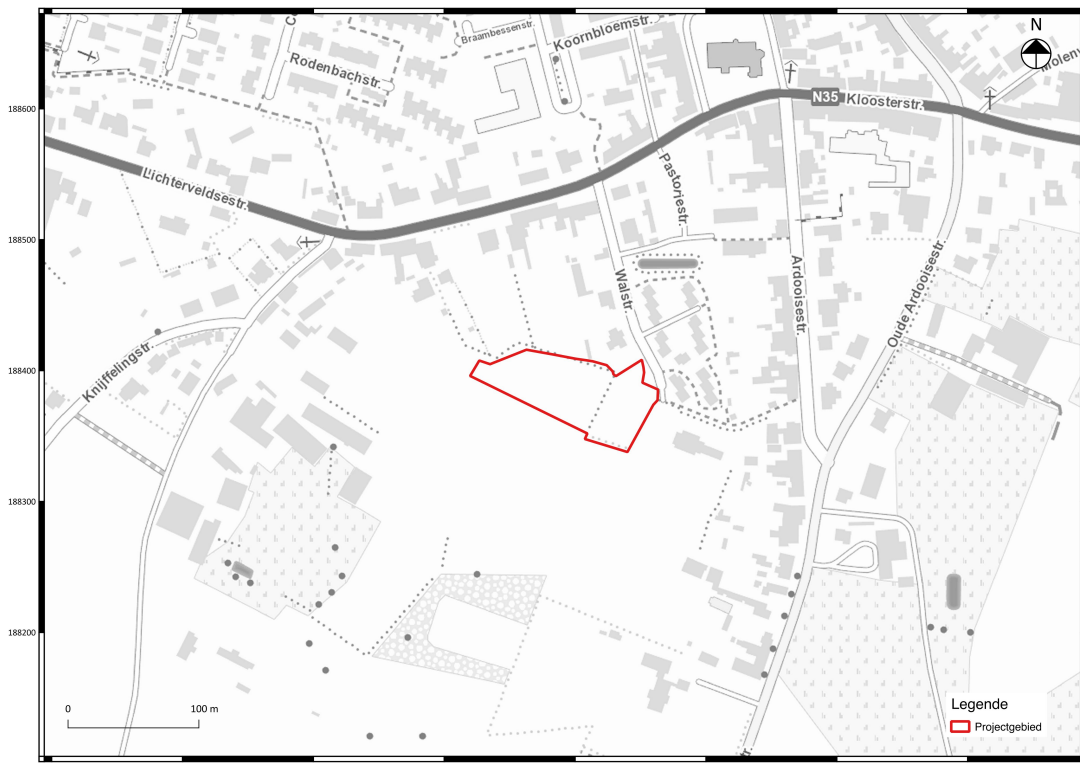

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

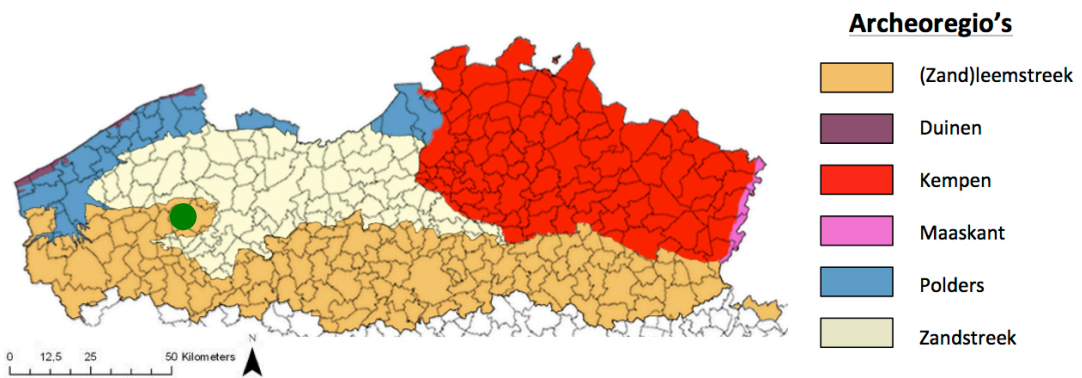

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's.²

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

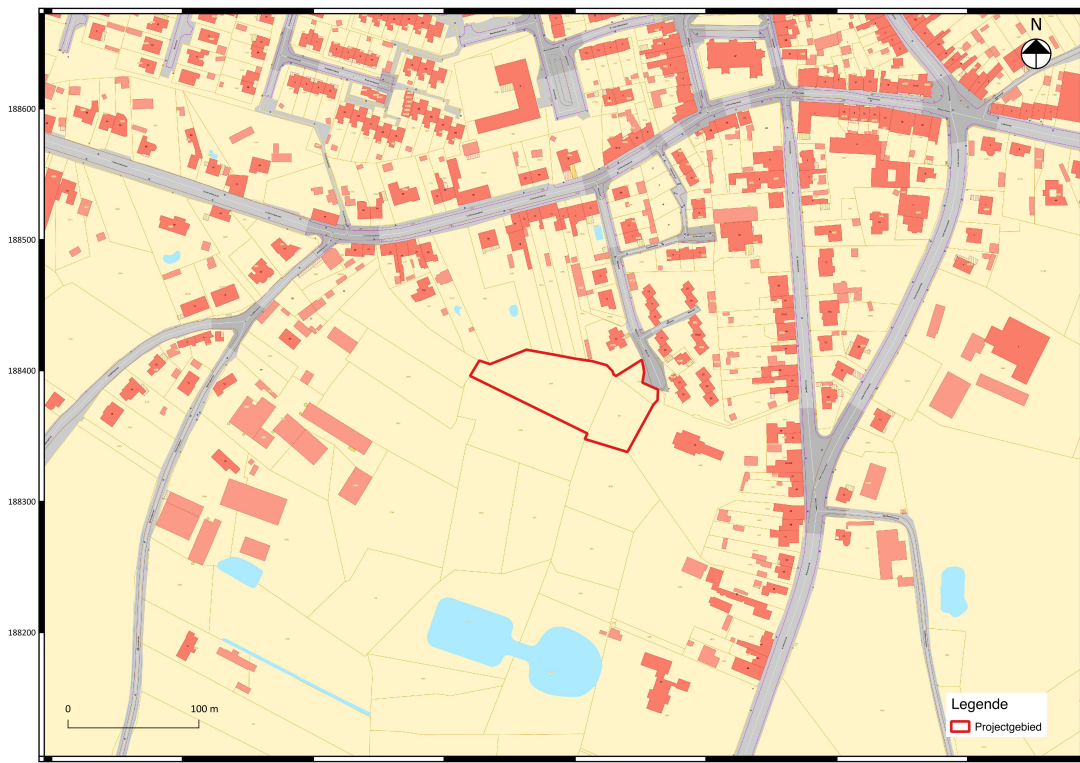

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadastralplan met situering van het projectgebied.
(Bron: ©CADGIS).

Fig. 1.4: Bebouwingskaart, geprojecteerd op de meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied.
(Bron: ©Databank Ondergrond Vlaanderen).

1.1.2 De archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 De onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke fasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- De hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- Een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- Een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- Een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen worden omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen er maatregelen worden voorgesteld voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site te verwezenlijken? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.1.4 De beschrijving van de geplande werken

De huidige situatie

Binnen de grenzen van het vergunningsgebied bevindt er zich momenteel geen bebouwing. De westelijke zijde van het projectgebied is hedendaags ingevuld als akkerland. Aan de oostelijke zijde staan bomen. Onmiddellijk ten noorden en ten oosten, buiten het vergunningsgebied, situeren zich woonhuizen. De ruimere omgeving in het westen en in het zuiden wordt gekenmerkt door een eerder landelijk uitzicht, ingevuld als veld of akker. De Walstraat bevindt zich ten noordoosten van het projectgebied. Het gewestplan vertoont dat het grootste deel van het projectgebied werd geklasseerd als woonzone. Enkel een kleine strook aan de zuidelijke grens staat momenteel ingeschreven als landbouwgebied.

Fig. 1.5: De luchtfoto uit 2019 met weergave van de bestaande toestand van het projectgebied.

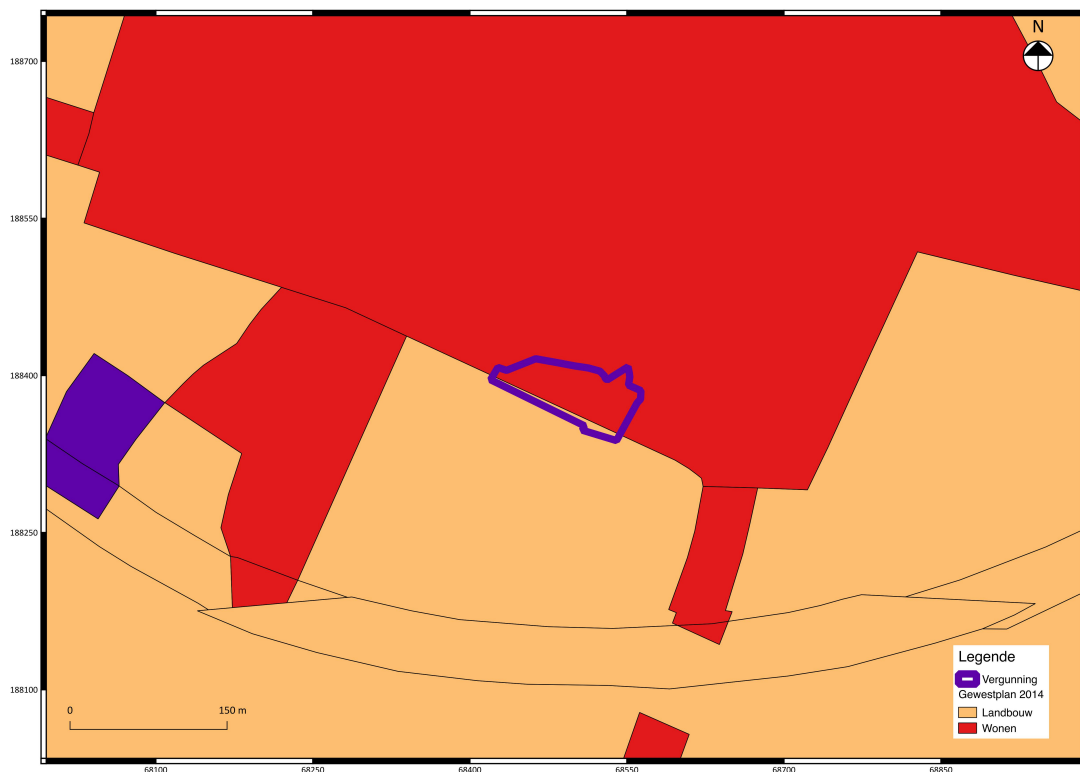

Fig. 1.6: Het gewestplan met aanduiding van het vergunningsgebied.

De beschrijving van de huidige bebouwing

Niet van toepassing. Er situeren zich geen gebouwen binnen de grenzen van het projectgebied.

De geplande werken³

De geplande werken omvatten de verkaveling van de percelen, waarbij er 11 loten, van elk 80 m², worden voorzien. Loten 2 en 3, 4 en 5, 6 en 7, 8 en 9 worden voorzien van een halfopen bebouwing. Loten 1, 10 en 11 worden voorzien van een open bebouwing. Doorheen het plangebied zal een nieuwe wegennis worden aangelegd. Deze wordt ingepland in het verlengde van de huidige Walstraat. Loten 1, 2 en 3 worden aan de noordzijde ingepland. Loten 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 worden ten zuiden van de geplande wegennis gerealiseerd. Voor loten 1, 2 en 3 wordt er openbaar groen met bufferbekkens gepland. De bufferbekkens worden gescheiden door een oprit. Ten westen van lot 3 zullen er parkings/keervlaktes worden aangelegd. Deze zullen van elkaar worden gescheiden door nieuwe bomen. Aan de overzijde van de wegennis, ter hoogte van deze parkings/keervlaktes, wordt er ook nog een bufferbekken met openbaar groen en nieuwe bomen ingepland. Ten westen van lot 1 wordt ook een parking/keervlakte gerealiseerd. Deze parking/keervlakte wordt omgeven door openbaar groen, bomen en een bufferbekken.

Verder worden onder de nieuwe wegennis nieuwe rioleringen en nutsleidingen ingepland. De sleuf van de nutsleidingen zal ten noorden van de wegennis worden aangelegd. De nieuwe riolering wordt onder de wegennis voorzien. Verder wordt er geopteerd op het hemelwater van de rijweg via ondiepe wadi's te laten infiltreren. Hiernaast wordt een diepere wadi voorzien in functie van de buffer/infiltratie. Deze diepe wadi's zullen een diepte van 65 cm onder het huidige maaiveld bereiken. De ondiepe wadi's worden tot op een diepte van 30 cm onder het huidige maaiveld aangelegd.

Aangezien het om een verkaveling gaat, liggen de bouwplannen nog niet concreet vast. Hierdoor is nog niet geweten wat de aard van de verstoringen ter hoogte van de geplande woningen is. Hierdoor wordt er van een algehele verstoring van het projectgebied uitgegaan.

³ Alle informatie met betrekking tot de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Alle informatie die momenteel voorhanden is, wordt vermeld in de archeologienota. De plannen worden tevens in bijlage meegeleverd om de leesbaarheid te bevorderen.

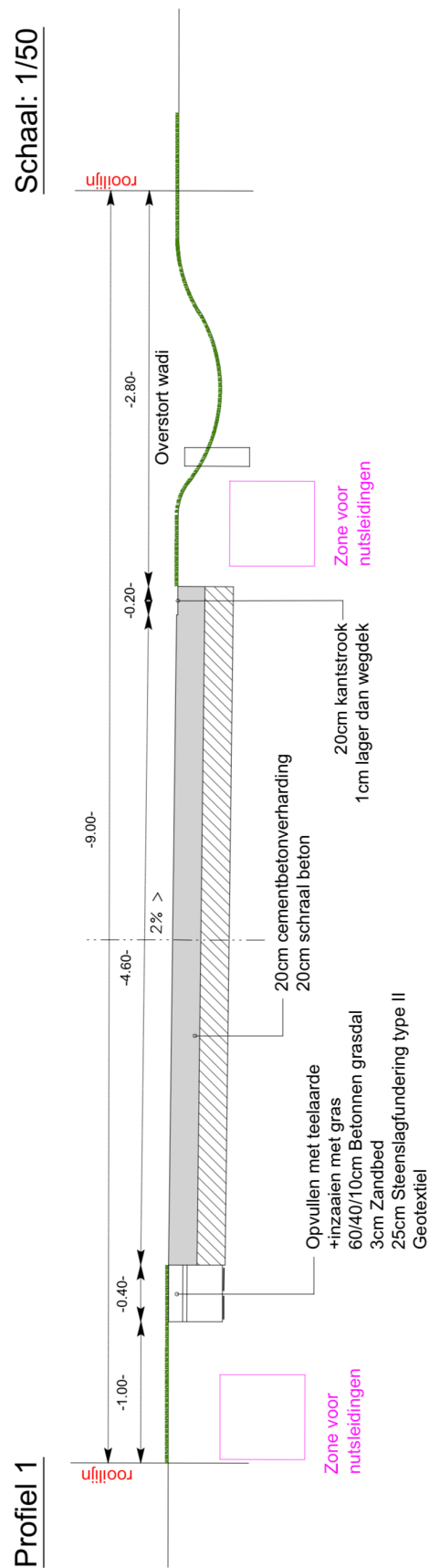

Fig. 1.7: Doorsnede van de wegnis.

1.1.5 De werkwijze

Voor het bureauonderzoek werden de aardkundige gegevens (o.a. digitale hoogtemodellen) van het onderzoeksgebied verzameld op basis van online ter beschikking gestelde data.⁵ Verder werden de topografische kaart van België, het kadasterplan, de Tertiair geologische kaart, de Quartair geologische kaart, de bodemkaart en luchtfoto's geconsulteerd. Dit om een duidelijker beeld te verkrijgen van de landschappelijk en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code van Goede Praktijk art. 7.2). Deze plannen zijn online beschikbaar op het online platform van Geopunt Vlaanderen.⁶ Deze plannen werden herwerkt tot publicatieplannen met behulp van de gis-software QGIS. Voor het opstellen van dit verslag werd er geen geomorfologische kaart geraadpleegd, vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek werd een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's werd gegeoreferereerd geraadpleegd via het geoportaal van het Agentschap Onroerend Erfgoed.⁷ Op basis van dit historisch kaartmateriaal, aangevuld met een sequentie van luchtfoto's doorheen de tijd, kan worden nagegaan hoe het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen op en rond het projectgebied evolueerde. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens. Onderstaande historische kaarten en luchtfoto's werden geconsulteerd:

- De Ferrariskaart (1777)
- De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)
- De Vandermaelenkaart (1864-1854)
- Luchtfoto's uit 1971, 1979-1990, 2008-2011, 2014, 2017 en 2019

Bijkomend archiefonderzoek werd niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat deze niet past binnen een archeologienota.

Om een overzicht van de archeologie in de omgeving te creëren, werd gebruikt gemaakt van de gegevens uit de Centraal Archeologische Inventaris, beschikbare archeologienota's en publicaties.

⁵ www.dov.vlaanderen.be

⁶ www.geopunt.be

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

1.2 Assesmentrapport

1.2.1 De landschappelijke ligging van het projectgebied

Deze paragraaf overloopt beknopt de landschappelijke context van het projectgebied. De aandacht wordt voornamelijk gevestigd op de aardkundige en hydrografische situering, de fysisch geografische context en de bodemtypologie.

De geografische situering van het projectgebied

Het projectgebied is gelegen in Koolskamp, deelgemeente van Ardoorie, gesitueerd in de provincie West-Vlaanderen. Binnen een straal van een kilometer wordt het projectgebied aan de oost, zuid en westelijke richting, omgeven door de Roobeek. Het projectgebied behoort tot (zand)leemstreek. Formeel maakt het gebied deel uit van het traditionele landschap van de Plateau van Tielt. Dit landschap wordt gekenmerkt door een zacht golvende plateau met een sterk verspreide bewoning. De bebouwing is over het algemeen zeer geconcentreerd in de nederzettingkernen. Het landschap vertoont een eerder landelijk uitzicht. Deze indeling dateert van 1985 en was een eerste poging om de regionale verscheidenheid van historisch gegroeide cultuurlandschappen op een kaart voor te stellen, in hun situatie van voor de grote veranderingen.⁸ De cuesta van Tielt vormt een brede, zwak noordwaarts hellende rug, die noordwaarts geleidelijk aansluit bij de depressie van Poeke-Blauwhuis. Deze rug wordt zuidelijk plots afgebroken door het steile cuestafront waarop Aarsele, Tielt, Pittem en Koolskamp zijn gelegen. Op talrijke plaatsen langsheen dit cuestafront reikt de hoogte tot +40 tot +50 meter TAW. Aan beide kanten van de topconvexiteit ontspringen zuidwestwaarts en noordoostwaarts stromende beken waarvan de dalhoofden tot nabij het cuestafront doordringen.⁹

Op de overzichtskaart van het digitaal hoogtemodel (DHM II), kan worden afgeleid dat het projectgebied is gelegen op een hoogte tussen 30 en 40 meter TAW. Verder kan worden vastgesteld dat het terrein ten noorden van het projectgebied een hoogte van 40 – 50 meter TAW bereikt. Ten zuiden van het projectgebied, is het gebied eerder lager gelegen en bereikt het een hoogte tussen de 20 – 30 meter TAW. Op basis van deze kaart kan dus worden vastgesteld dat het projectgebied op het cuestafront ligt, met een noord-zuid verloop. Dit wordt verder verduidelijkt met de weergave van het detailbeeld van het DHM II, met de bijbehorende terreinprofielen. Terreinprofiel 1 verloopt van noord naar zuid en vertoont een licht dalend traject. Terreinprofiel 2 verloopt van west naar oost en vertoont een eerder gelijk traject met kleine tussenliggende hoogteverschillen. De hoogte van het projectgebied kon nauwer worden bepaald tot op een hoogte tussen 32-34 meter TAW.

⁸ www.geopunt.be

⁹ De Moor 1997, 10.

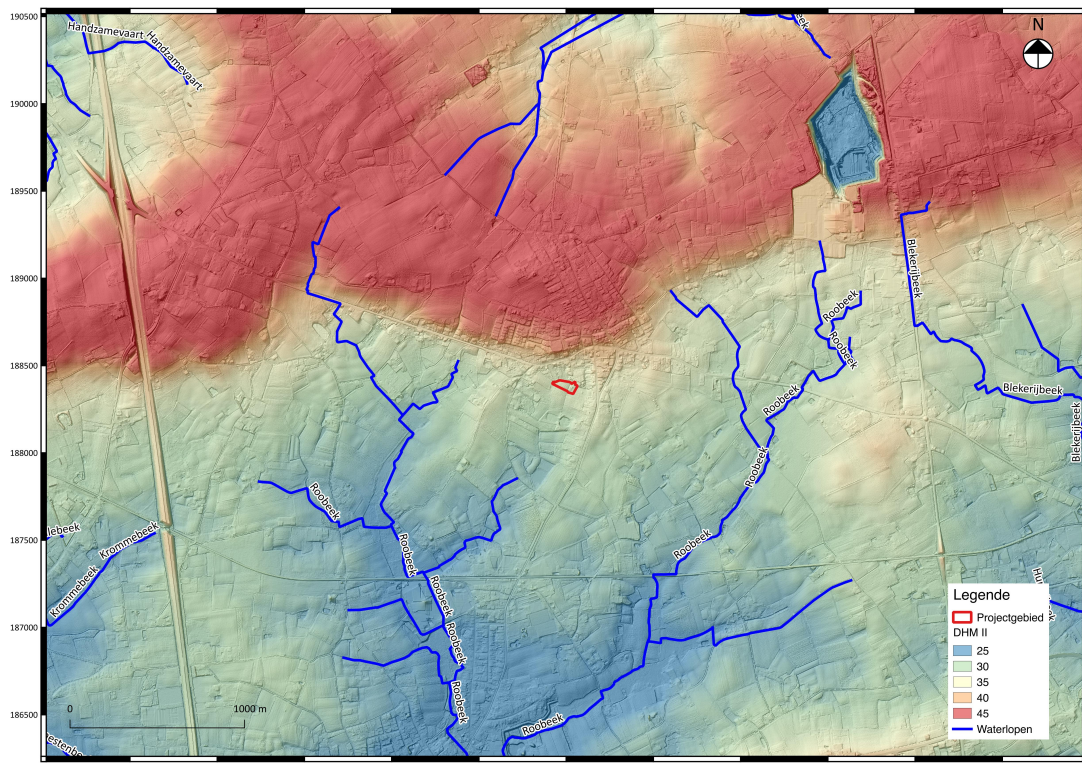

Fig. 1.8: Uittreksel van het digitaal hoogtemodel (DHM II) met aanduiding van het projectgebied en de waterlopen.

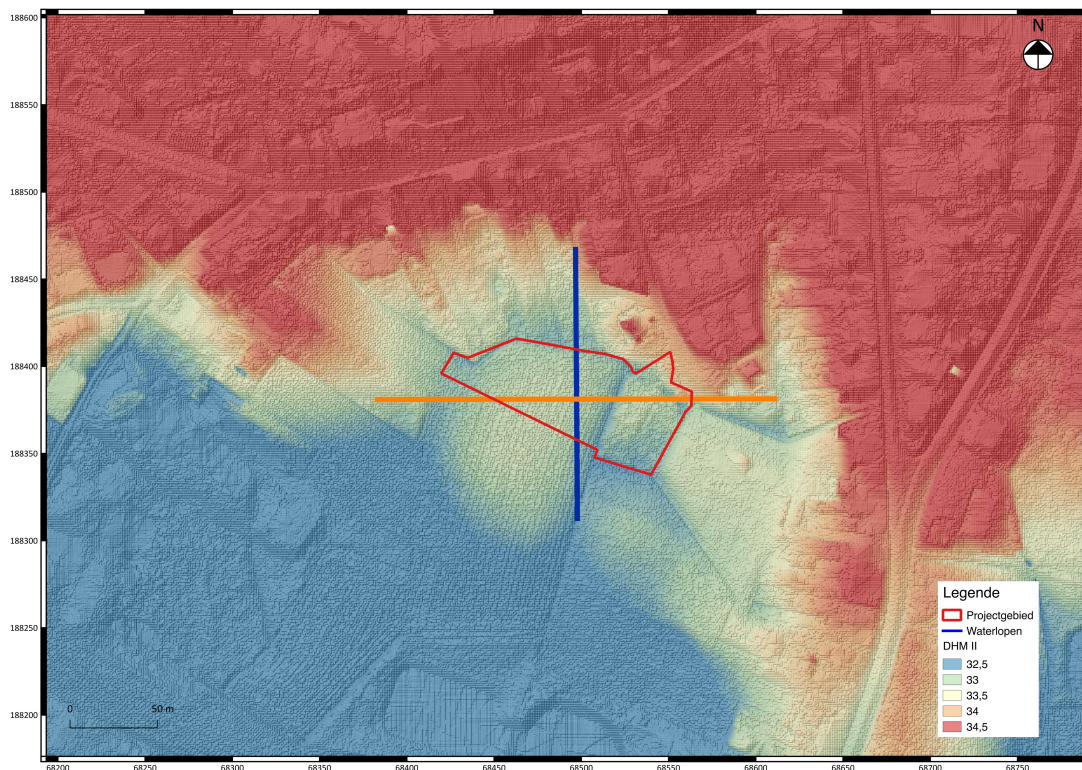

Fig. 1.9: Een detail van het digitaal hoogtemodel (DHM II) met aanduiding van twee terreinprofielen.

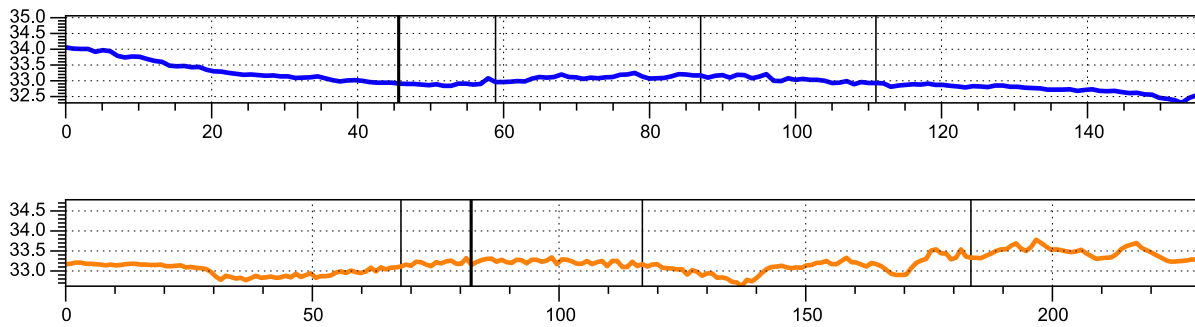

Fig. 1.10: Terreinprofiel 1 in blauw (boven) met een noord-zuid verloop en terreinprofiel 2 in geel met een west-oost verloop (onder).

Het Tertiair¹⁰

Volgens de Tertiair geologische kaart worden de Tertiaire lagen ingedeeld bij de Formatie van Tielt. De Formatie van Tielt is een mariene eenheid die over het algemeen bestaat uit een zeer fijn zand. Naarmate de diepte toeneemt, vindt er een overgang van dit fijne zand naar een zeer-fijnzandig grove silt plaats. De Formatie van Tielt wordt van boven naar onder toe onderverdeeld in het lid van Egem en het Lid van Kortemark. Volgens de Tertiair geologische kaart (Fig. 1.12) behoort het projectgebied tot het Lid van Egem.

Het lid van Egem wordt gekenmerkt door een glimmer- en glauconiethoudend fijn zand waarin dunne kleilagen en sporadisch ook nummulietenkalksteen voorkomen. De dikte schommelt doorgaans rond 16 meter.

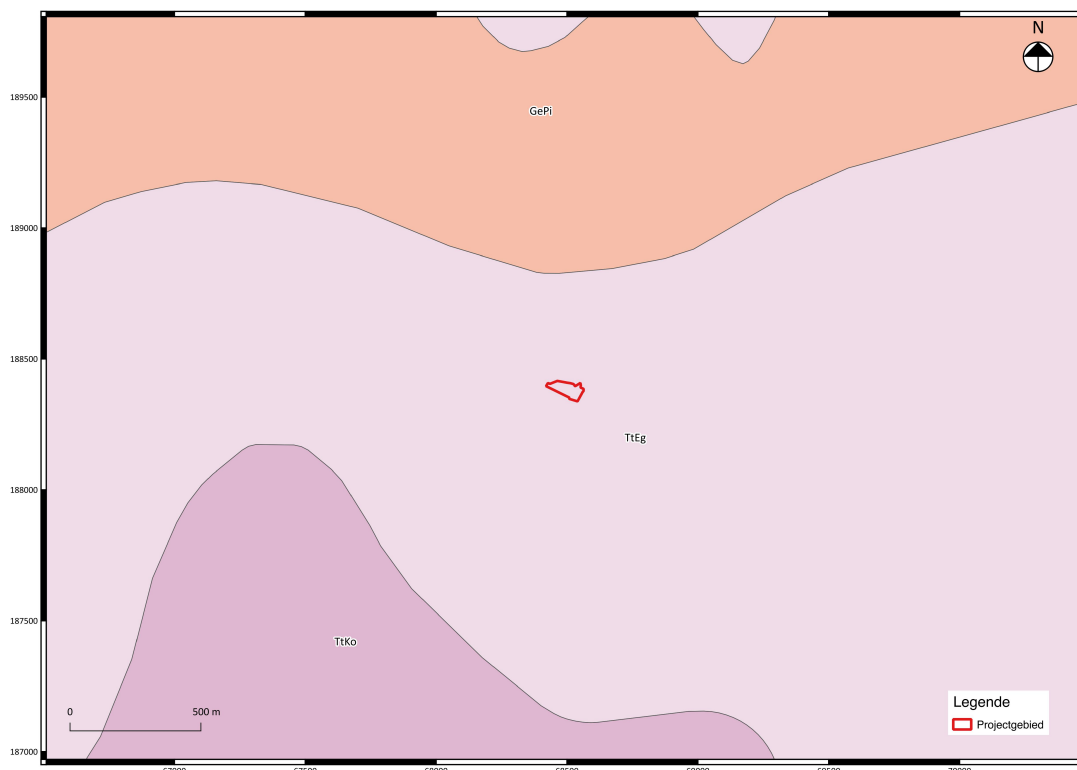

Fig. 1.11: De Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

¹⁰ De Geyter 1999, 26-30.

Fig. 1.12: De Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied en verduidelijking van de types.

De bodemkaart¹¹

Op basis van de bodemkaart kan worden geconcludeerd dat de ondergrond ter hoogte van het projectgebied wordt gekenmerkt door vier verschillende bodemseries.

De Uep-bodemserie

De Uep-bodemserie situeert zich in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied. Dit zijn sterk gleyige gronden op zware klei met een reductiehorizont zonder profielontwikkeling. Deze reductiehorizont ligt doorgaans tussen de 80 en 120 centimeter. Deze matig, slecht gedraineerde gronden zijn tevens kalkhoudend.

De Pdc-bodemserie

Het grootste deel van het bodemarchief, wordt opgemaakt door de bodemserie Pdc. Dit zijn matig gleyige, lichte zandleemgronden met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B horizon. De bouwlaag van deze gronden is zeer donker grijsbruin en humusrijk. Vanaf 30 centimeter diepte, is het materiaal eerder bruin tot bleekbruin. In deze horizon komen doorgaans roestverschijnselen voor. Wanneer het Tertiair binnen boorbereik voorkomt, zoals hier mogelijks het geval, komt een klei- of kleizandsubstraat voor. Tijdens de natte seizoenen hebben deze bodems last van water. De bodem zou geschikt zijn voor de meeste akkerbouw, weiland en groenteteelt.

De Pcc-bodemserie

Aan de zuidelijke grens van het projectgebied wordt het bodemarchief gevormd door een Pcc-bodemserie. Dit zijn zwak, gleyige, lichte zandleemgronden met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizon. De humeuze bovengrond is doorgaans 25-30 centimeter dik en heeft een grijsbruine kleur. In de B-horizon kunnen ijzerconcreties voorkomen. Doorgaans hebben deze bodems een goede waterhuishouding en worden deze gebruikt voor de landbouw.

De Ldp-bodemserie

Tegen de westzijde van het grensgebied situeert zich de Ldp-bodemserie. Dit zijn matig gleyige zandleemgronden zonder een profielontwikkeling. De bovenlaag van deze serie bestaat uit een zware zandleem. Deze is, samen met het onderliggende stroomzand, doorgaans kalkhoudend. Het onderliggende Pleistocene zand is vaak licht kalkhoudend, ten gevolge van kalkinfiltratie uit de bovenliggende horizonten.

¹¹ Van Ranst & Sys, 2000.

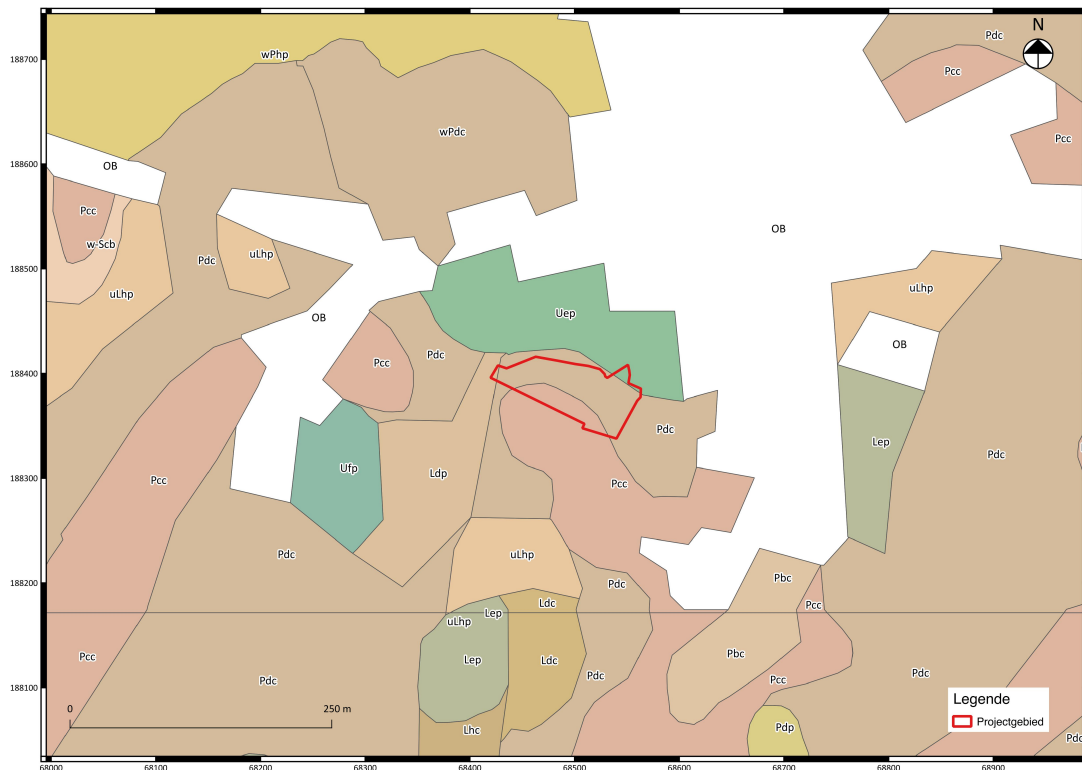

Fig. 1.13: De bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

1.2.2 De historische beschrijving van het onderzoeksgebied

*Algemeen*¹²

Van het naburige Ardoorie zijn gegevens bekend vanaf de 6de eeuw. Zo zou de kerkelijke organisatie in deze regio een vast vorm verkrijgen door de oprichting van bisdommen. Ardoorie zou onder het bisdom Doornik worden ingedeeld. In 821 maakt Ardoorie als aparte parochie deel uit van de Benedictijnenabdij van Elnone. Deze abdij zou renten innen een uitgestrekt gebied waartoe delen van het huidige Tielt, Roeselare, Hooglede, Koolskamp, Wingene en Beernem behoren. Dit gebied zou zijn oorsprong vinden in de stichting van één grote abdijschichtingsdotatie van de Frankische koning Dagobert I.

Koolskamp wordt voor het eerst schriftelijk vermeld in 847 als *Coloscampum* in een (niet bewaarde) akte van Lodewijk de Vrome waarin de schenking van de villae Koolskamp en Ardoorie aan de Sint-Amandsabdij van Elnone, werd uitgeschreven. Deze schenking werd herbevestigd in een tweede akte van Karel de Kale en later Karel de Eenvoudige in 899 waarbij Koolskamp zou worden vernoemd als *Coluscampus*. In de daaropvolgende jaren zou Koolskamp nog een aantal keer schriftelijk worden vermeld als *Colescamp* (1165) en *Coolscamp* (1365). De naam teruggaan op het Latijnse collis, wat op een hoogte betekent en het Latijnse campus, wat wijde open vlakte betekent. Uit de toponomie zou af te leiden zijn dat de bodem ter hoogte van het Middeleeuwse Koolskamp nogal nat, zuur en weinig vruchtbaar was. De heide zou later worden omgevormd tot bosgebied en uiteindelijk worden ingevuld als zaai- en weiland.

De eerste kerk of kapel zou te situeren zijn in de 9de eeuw en was toegewijd aan de heilige Martinus. Deze eerste kerk zou vergroot worden door de heren van Lichtervelde bij de oprichting van de kapelarijen in 1360 en 1420. Deze kerk zou vermoedelijk in 1526 worden afgebroken en vervangen door een nieuwe kerk. De vieringstoren zou worden behouden. Schaarse archiefbronnen uit de 11de-13de eeuw geven melding over een bedevaartsoord in Koolskamp ter ere van de Heilige Wandregislus. Dit pelgrimsoord zou tot een einde komen in het begin van de 14de eeuw.

Koolskamp zou in de periode 11de-13de eeuw samen met Ardoorie en Lichtervelde, behoren tot de Appendanten van de Brugse Vrije. Dit waren dorpen die een eigen schepensbank bezaten en waar de Brugse schepenen dus minder macht hadden. Archiefteksten uit de 12de eeuw geven sporadische melding van de leden van de familie van Koolskamp. Dit zou vermoedelijk betrekking hebben op lokale heren. Zekerheid over het bestaan van deze dorpsheren kan pas gesteld worden vanaf de 14de eeuw, waarbij deze heren een kasteel gaan bewonen. Vandaag de dag is enkel hoeve Kasteelgoed een overblijfsel van deze periode

De eerst gekende heer van Koolskamp is Lodewijk van Lichtervelde in 1344. Deze persoon werd samen met zijn gade begraven in een paalgraf in de kerk van Koolskamp. Na zijn dood kwam de heerlijkheid in handen van de zoon van zijn zus, Rijkaard van der Beerst. Deze persoon zou Koolskamp verkopen aan zijn verre neef, Jacob van Lichtervelde. Jacob zou de heerlijkheid in de daaropvolgende jaren noemenswaardig uitbreiden. Jacob van Lichtervelde ligt momenteel begraven in een paalgraf in de huidige Sint-Martinuskerk. In 1453 zou de heerlijkheid in het bezit komen van het Pittemse geslacht Claerhout. In de 15de eeuw zou er volgens archiefbronnen een vlasindustrie gevestigd zijn te Koolskamp.

¹² <https://inventaris.onroendergoed.be/themas/15296>

Het eerder vernoemde kasteel van de dorpsheren zou vermoedelijk worden verwoest door de Gentenaars in 1453. Het is ook mogelijk dat het kasteel werd verwoest bij latere plunderingen. Een derde optie zou het elders verblijven van de dorpsheren, waardoor het kasteel uiteindelijk in verval zou geraken.

Tot op het einde van de 16de eeuw zou het geslacht Claerhout in het bezit blijven van de heerlijkheid. Dit zou pas veranderen met het nieuwe eigenaarschap van het Spaanse geslacht de Zuniga in de 17de eeuw. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) werd het dorp niet gespaard. De vijandigheden zouden pas tot een einde komen met het in actie treden van het Twaalfjarige bestand (1609-1621). Erna zouden de vijandigheden in volle activiteit hervat worden. Zo behoorden inkwartieringen, opeisingen van bevriende en vijandelijke troepen, oorlogsbelastingen, plunderingen, ontvolking, ziekte en hongersnood behoren tijdens deze tijden tot het dagelijkse leven. Dit zou ook het geval zijn tijdens de periode van Frans-Vlaanderen (1659-1713) onder de Franse koning Lodewijk XIV.

Isabella de Zuniga zou kinderloos sterven in 1710, waarna Koolskamp in het bezit kwam van het Henegouwse geslacht de Croy et Soire. Dit geslacht zou de volgende vier generaties de heren van Koolskamp zijn. Tijdens de Franse Revolutie zouden deze heren uit Koolskamp wegvlugten, vanwege hun sympathieën voor het Franse koningshuis. De bezittingen van de familie werden in 1798 verkocht als nationale goederen.

In de 18de eeuw, meer bepaald in de periode 1750-1752, werden verschillende wegen- en infrastructuurwerken uitgevoerd onder het bestuur van de Oostenrijkers. Zo werd de oude heirbaan Kortrijk-Brugge rechtgetrokken en omgevormd tot een steenweg. In de 19de eeuw zou in Koolskamp voornamelijk witloof worden geteeld. In 1881 zouden grote infrastructuurwerken hebben plaatsgevonden in Koolskamp. Zo zouden verscheidene landbouwwegen worden verhard. Deze werken werden verder gezet in de 20ste eeuw. Tot aan de 20ste eeuw zou Koolskamp geen industrie kennen. Het merendeel van de bevolking was tewerkgesteld in de landbouwsector. Vanaf 1913 zou een stoomweverij en -blekerij worden opgericht.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog zou Koolskamp in het Duitse *Etappengebiet* komen te liggen. Dit was een zone met een militair bestuur omwille van haar strategische ligging achter het front. De gemeenteschool zou dienst hebben gedaan als militair hospitaal en later als noodkerk. Verder werden de drie klokken van de Sint-Martinuskerk door de Duitsers weggevoerd en werden de kerktoren en Plaatsmolen gebruikt als uitkijkpost. Beide structuren werden in 1918 door het terugtrekkende Duitse leger opgeblazen. Hierbij zou de gehele kerk, met uitzondering van de westgevel uit 1893, instorten. De paalgraven van de vroegere graven van Lichtervelde kwamen ongeschonden uit het oorlogsgeweld en werden bij de wederopbouw in een aparte zijkapel opgesteld.¹³ Tijdens de aftocht van de Duitsers werd ook de Zwevezeelstraat op twee plaatsen opgeblazen. Op 17 oktober 1918 zou het dorp worden bevrijd door de Franse troepen.

Het dorp werd ook tijdens de Tweede Wereldoorlog niet gespaard. Zo vonden er herhaalde luchtbombardementen op en in de onmiddellijke omgeving van het dorp plaats. Een bekend verhaal is deze van het zogenaamde 'Bomkapelletje'. Deze kapel werd gebouwd in 1913 en staat officieel bekend als de Heilig Hartkapel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog op 20 juni 1944 wordt Koolskamp en nabije omgeving gebombardeerd door de Geallieerden. Op datzelfde moment zouden 72 inwoners van Koolskamp in het kapelletje aan het bidden zijn. Het verhaal verteld dat een bom op ongeveer een meter van de biddende menigte viel, maar niet tot ontploffing kwam. Dit werd aangezien als een mirakel en wordt tot op de dag vandaag herdacht met een bedevaart vanuit de parochiekerk van

¹³ <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/201438>

Koolskamp naar de kapel. De bevrijding gebeurde op 8 september 1944 zonder bijkomende gevechten.¹⁴

De Ferrariskaart (1777)

De Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld door de Oostenrijkse veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische, grootschalige kartering van 'België'.¹⁵ Op de Ferrariskaart kan er binnen de grenzen van het projectgebied geen bebouwing worden waargenomen. Op het projectgebied stonden in het oosten voornamelijk hoogstammen. Het overige gedeelte werd ingevuld als grasland gescheiden door hagen. Wanneer er naar de ruimere omgeving wordt gekeken, kan er worden gesteld dat er een zekere bewoningsgraad te bemerken is. Het dorp Koolskamp wordt op deze kaart vernoemd als *Coolscamp*. Het toenmalige stratenpatroon komt niet overeen met het huidige. Wel kan de Lichterveldsestraat (N35) en de Oude Ardooisestraat worden onderscheiden, zij het niet in de hedendaagse ligging. Ten noorden van het projectgebied kan een omringd gebouw worden opgemerkt.

Fig. 1.14: De Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

¹⁴ <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/208204>

¹⁵ www.geopunt.be

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841. De opzet was om een inventarisatie te maken van alle openbare wegen en private wegen met openbare erfdienstbaarheid. Op de Atlas der Buurtwegen zijn geen noemenswaardige verschillen met de Ferrariskaart op te merken. Zo kan er binnen de grenzen van het projectgebied nog geen bebouwing worden waargenomen. Verder kan worden gesteld dat het verloop van de wegen zijn wel duidelijker aangegeven. Zo kan het verloop van de hedendaagse Lichterveldsestraat en Oude Ardooisestraat worden onderscheiden. Deze hebben een ander verloop dan het hedendaagse. De Walstraat werd ten tijde van opmaak van de kaarten nog niet aangelegd. Verder kan er in de omgeving, in vergelijking met de Ferrariskaart, minder bebouwing worden waargenomen. Dit kan evenwel toe te schrijven zijn aan de focus van de Atlas der Buurtwegen op het karteren van de wegen. Wel kan het omringd gebouw ten noorden van het projectgebied worden opgemerkt. Hierop is duidelijk te zien dat deze structuur is omgeven door wat lijkt op een grachtomwalling.

Fig. 1.15: De Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

De Vandermaelenkaart (1846-1854)

De Vandermaelenkaart werd opgesteld door Philippe Vandermaelen. Op deze kaarten wordt ook het reliëf van het landschap aangeduid. Op basis van deze kaart kan worden gesteld dat er ten tijde van opmaak geen bebouwing is te bemerken binnen het projectgebied. Binnen de grenzen van het projectgebied kunnen er in het oosten bomen worden waargenomen en het overige gedeelte van het landschap lijkt als akker- en/of weiland te zijn gebruikt. Verder kan worden opgemerkt dat de huidige Walstraat nog niet werd aangelegd en dat het wegennet gelijkenissen vertoont met deze, weergegeven op de Atlas der Buurtwegen. De bebouwing in de ruimere omgeving lijkt stabiel te zijn gebleven. De structuur met vermoedelijke gracht, ten noorden van het projectgebied, werd ook op deze kaart aangegeven.

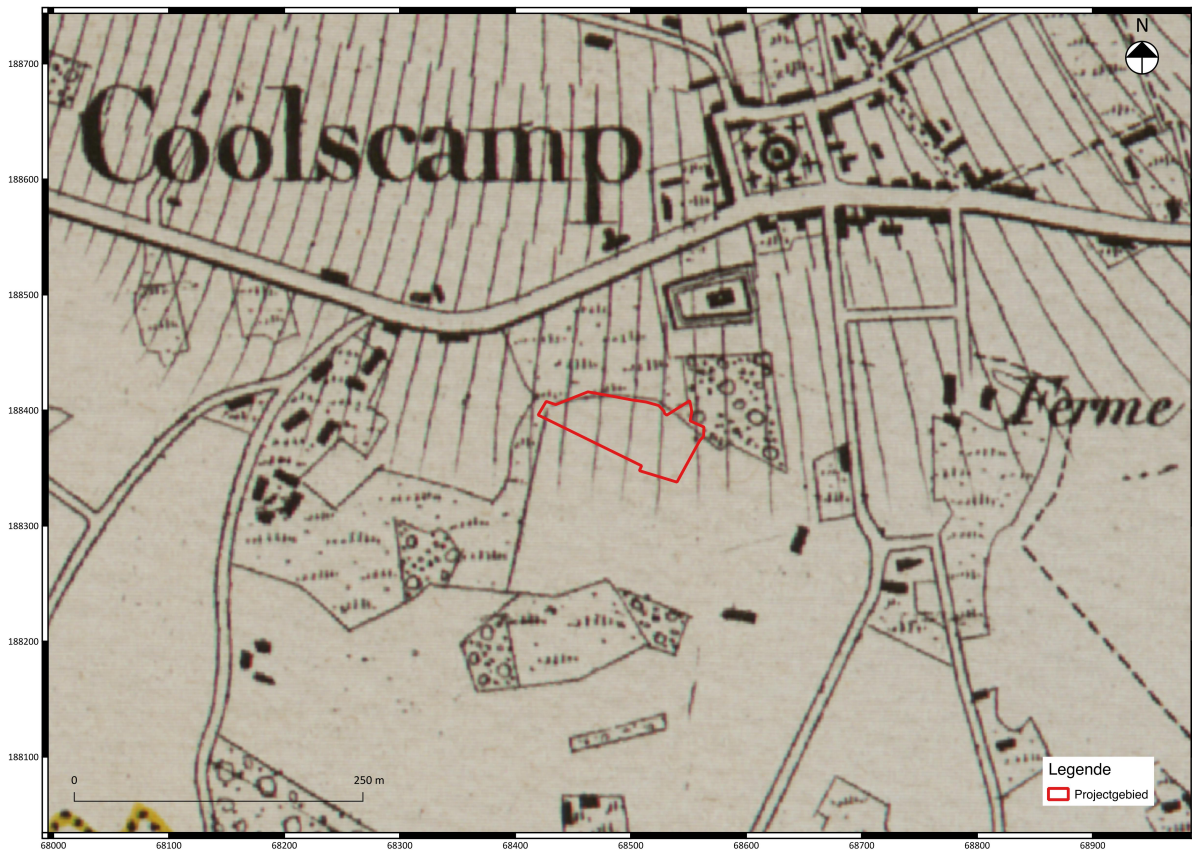

Fig. 1.16: De Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied.

De Popkaart (1805-1879)

Deze kadasterkaarten werden opgesteld door Philippe-Christian Popp. Op deze kaart zijn geen noemenswaardige verschillen te bemerken in vergelijking met de Vandermaelenkaart. Er is nog steeds geen bebouwing te bemerken binnen de grenzen van het projectgebied.

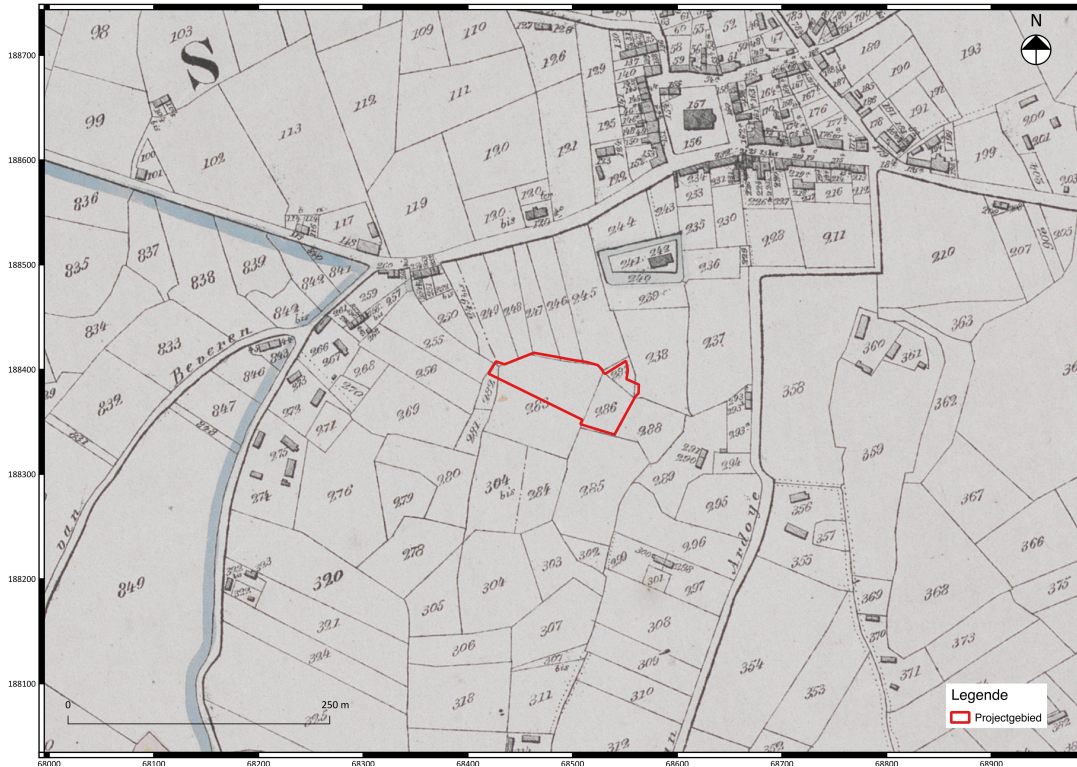

Fig. 1.17: De Popkaart met aanduiding van het project- en vergunningsgebied.

Recente landschapsveranderingen op basis van luchtfoto's

Op de luchtfoto van 1971 kunnen de grenzen van het projectgebied geen bebouwing worden waargenomen. Het terrein lijkt te zijn gebruikt als veld- of akkerland. In de noordoostelijke hoek lijken enkele bomen te staan. Doorheen het midden lijkt een kleine weg te lopen dat twee velden van elkaar scheidt. De meest oostelijke kant blijkt niet dezelfde invulling te hebben gehad als de rest van het terrein. Over het algemeen vertoont de ruime omgeving een eerder landelijk karakter en kan worden vastgesteld dat er eerder weinig bewoning was. Wanneer er naar de luchtfoto van de periode 1979-1990 wordt gekeken, kan worden vastgesteld dat het oostelijke deel van het terrein sindsdien een klein bos bevat met in het oosten een open vlakte. Ook op deze afbeelding is geen bewoning binnen de grenzen van het projectgebied te bemerken, al kan worden gesteld dat de bewoningsgraad in de ruimere omgeving, noemenswaardig is toegenomen. Zo werd ten noorden van het projectgebied, de Walstraat verlengd en werden er diverse woning bijgebouwd. Op de luchtfoto uit de periode 2008-2011 is er weinig verschil te bemerken omtrent het uitzicht en de invulling van het projectgebied. Ook de ruimere omgeving lijkt eerder hetzelfde uitzicht te hebben behouden. Er werden wel enkele bomen verwijderd. Dit is ook het geval voor de luchtfoto uit 2019. Als conclusie kan worden vooropgesteld, na analyse van de historische kaarten en luchtfoto's, er geen bewoning op het terrein was en dat het uitzicht doorheen de jaren eerder constant is gebleven. Het westelijke deel wordt momenteel gebruikt voor landbouwactiviteiten. Het oostelijke deel wordt nog steeds bedekt door een bos.

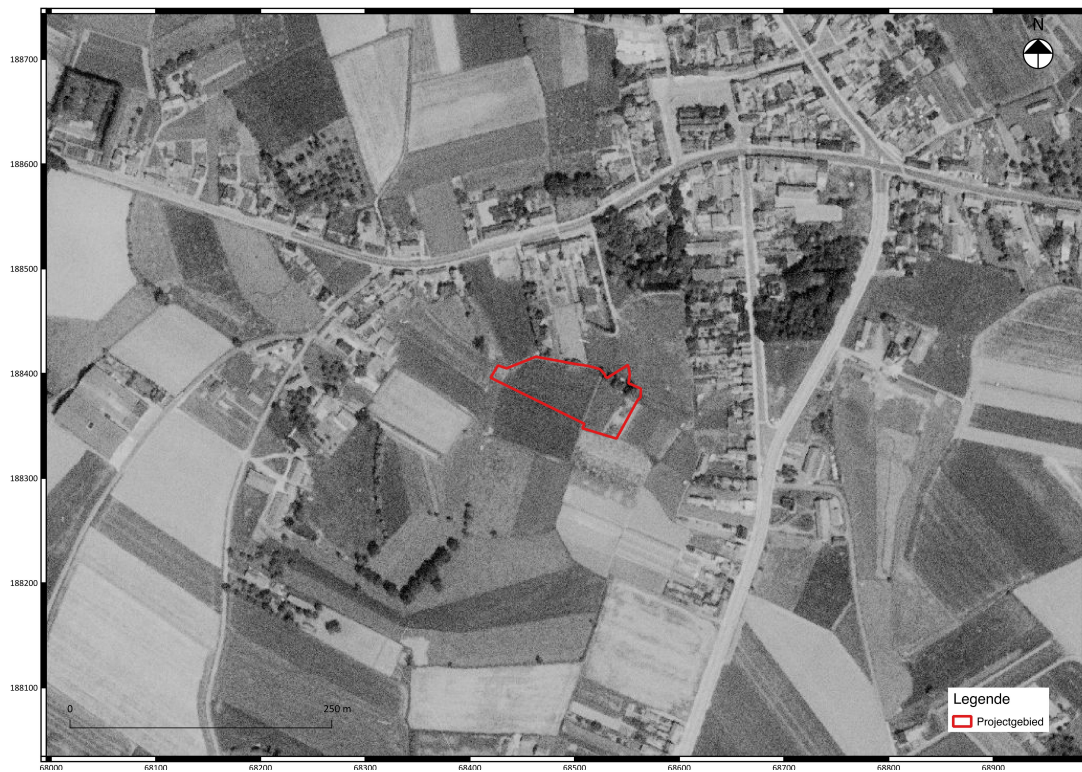

Fig. 1.18: De luchtfoto's uit 1971 en de periode 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

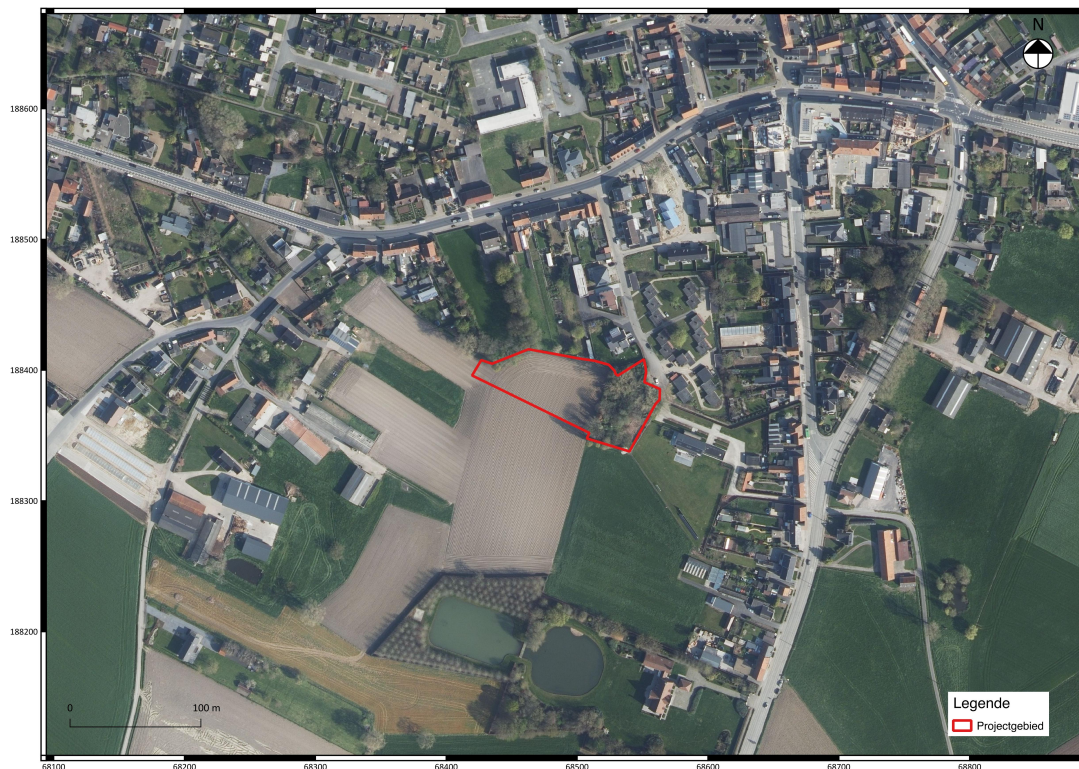

Fig. 1.19: De luchtfoto's uit de periode 2008-2011 en 2019 met aanduiding van het project- en vergunningsgebied.

1.2.3 Het archeologische kader van het projectgebied

Binnen een straal van 1 kilometer rond het projectgebied werd slechts een enkele melding in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) opgenomen. CAI ID: 74873, gelegen op ongeveer 250 meter ten noorden van het projectgebied, betreft een Laat- Middeleeuwse site met walgracht. Deze site werd gedocumenteerd bij de opmaak van de *Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique* door Philippe-Christian Popp in de periode 1842-1879.¹⁶ Een mogelijke reden voor het schijnbaar ontbreken van archeologisch erfgoed in de regio kan toe te wijten zijn aan het eerder beperkt aantal uitgevoerd archeologisch onderzoek in deze streek en niet noodzakelijk aan de mogelijke afwezigheid van dergelijk erfgoed.

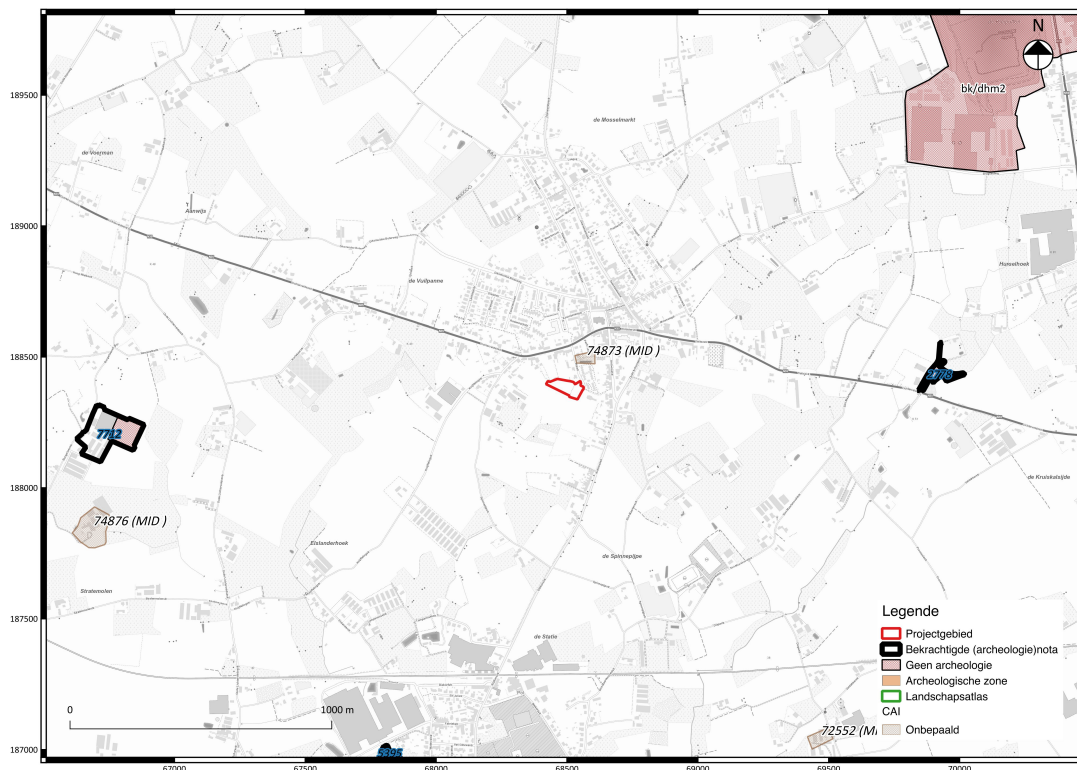

Fig. 1.22: Uittreksel uit de Centraal Archeologische Inventaris (CAI), geprojecteerd op de topografische kaart.

De bekrachtigde archeologienota's

Op het E-loket van het Agentschap Onroerend Erfgoed kan er binnen een straal van 1 kilometer geen culturele waarden en/of locaties waarvoor een bekrachtigde archeologienota voorhanden is, worden opgemerkt. Deze zijn eerder gelegen op een straat tussen de 1 à 2 kilometer. Deze worden in dit hoofdstuk beknopt toegelicht om een schets te voorzien van het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek in de streek. Verder werden ook de zones waar geen archeologie te verwachten valt, aangeduid. Deze zones bevinden zich ook niet binnen de straal van 1 kilometer van het projectgebied. Er zijn ook geen beschermde archeologische sites te bemerken. De CAI meldingen werden reeds in het vorige onderdeel beknopt toegelicht.

¹⁶ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/74873>

De bekrachtigde archeologienota ID: 7712, gelegen op ongeveer 1,5 kilometer ten westen van het projectgebied, werd opgesteld door Monument Vandekerckhove nv. in juni 2018. Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de voorziene bouw van een zeugenstal, biggenstal en een nieuwe loods. Het overige gedeelte van het plangebied zal voornamelijk uit akkerland en woonerf bestaan. Vooral voor de bouw van de zeug- en biggenstal, werd een mogelijke verstoring van het bodemarchief voorzien. Het uitgevoerde bureauonderzoek kon geen uitsluitsel bieden voor de aan- of afwezigheid van archeologische resten ter hoogte van het plangebied. Een archeologisch vervolgonderzoek werd dus geadviseerd. In eerste instantie werd een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd om de status van de bodem na te gaan. In een volgende stap werd, ter hoogte van de bedreigde zones, de aanleg van proefsleuven geadviseerd. Hierbij werden enkele archeologische sporen geregistreerd. Het zou gaan om greppel- en grachtstructuren en één paalkuil. Deze sporen werden voornamelijk Post-Middeleeuws beschouwd. Verder werden er geen sporen van menselijke bewoning aangetroffen. De sporen zouden betrekking hebben op het agrarisch gebruik van de gronden. Op basis van dit onderzoek werd het potentieel tot kennisvermeerdering eerder laag ingeschat, waarna een negatief advies voor vervolgonderzoek werd verstrekt.¹⁷

De bekrachtigde archeologienota ID: 2778, gelegen op ongeveer een anderhalve ten oosten van het projectgebied werd opgesteld door Bert Acke et al. van Monument Vandekerckhove in april 2017. Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de geplande verlegging van een gedeelte van de Vuilhoekbeek, het aanleggen van een online buffer en het ophogen van een landbouwperceel. Voor deze werken zouden ook verscheidene bomen aan langsheen het tracé van de Vuilhoekbeek geroid worden. Deze werken zullen een impact hebben op het aanwezige bodemarchief. Het bureauonderzoek wees uit dat er in de nabije omgeving verscheidene vondsten werden gedaan die aanduiding geven dat er bewoning was in de streek vanaf het paleolithicum. Ter hoogte van het centrum van Pittem zouden er ook aanwijzingen gevonden zijn voor de aanwezigheid van Romeinse en vroegmiddeleeuwse periode en later. Het kaartmateriaal wees uit dat het projectgebied gedurende de nieuwe tijd en later steeds werd ingevuld als akker- of weiland. Ter hoogte van het project werd de archeologische verwachting en kenniswinst eerder laag ingeschat. Deze verwachting werd gebaseerd op de landschappelijke ligging en het cartografisch onderzoek. Hierbij werd de mogelijke aanwezigheid van een archeologische site niet uitgesloten. Er werd vooropgesteld dat de vorm van het project niet gunstig zal zijn voor een potentiële kenniswinst. Omwille van deze lage verwachting werd er geen vervolgonderzoek aangeraden en werd het gebied vrijgegeven.¹⁸

¹⁷ Pepermans et al., 2018.

¹⁸ Acke et al., 2017.

1.2.4 De archeologische verwachting (datering en interpretatie) van het onderzochte gebied

Het plangebied is gelegen ter hoogte van de Walstraat in de gemeente Koolskamp in de provincie West-Vlaanderen. Het DHM II wees uit dat het projectgebied is gelegen op de zuidelijke zijde van de cuesta van Tielt. Op ongeveer een kilometer afstand bevindt zich de waterloop de Roobeek. De bodem bestaat naar verwachting uit voornamelijk uit lichte zandleemgronden met een verbrokkelde textuur B-horizont. Het terreinverloop binnen het projectgebied vertoont een zacht afhellend verloop van noord naar zuid met een kleine verhoging ter hoogte van de huidige akker.

Op basis van de geomorfologische gegevens kan worden vooropgesteld dat er een lage verwachting geldt voor de aanwezigheid van artefactenvindplaatsen uit de steentijd. Het projectgebied situeerde zich namelijk niet in een voor jagers-verzamelaars gunstige gradiëntzone in het paleolandschap (met name droge locaties in de onmiddellijke omgeving van water). Dergelijke vindplaatsen worden wel verwacht op relatief grote afstand van het terrein, langsheen de waterlopen waar tevens sprake is van alluviale en colluviale sedimenten die het paleo-loopniveau (uit de steentijd) afdekken (zie fig. 1.24). Voorts is het terrein volgens de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) niet gelegen in een zone waar in het verleden talrijke vindplaatsen uit de steentijd aan het licht zijn gekomen. Ook is het terrein eeuwenlang onderhevig geweest aan agrarische activiteiten, waardoor de pleistocene bovengrond en het hiermee geassocieerde paleo-loopniveau uit de steentijd is aangeploegd.

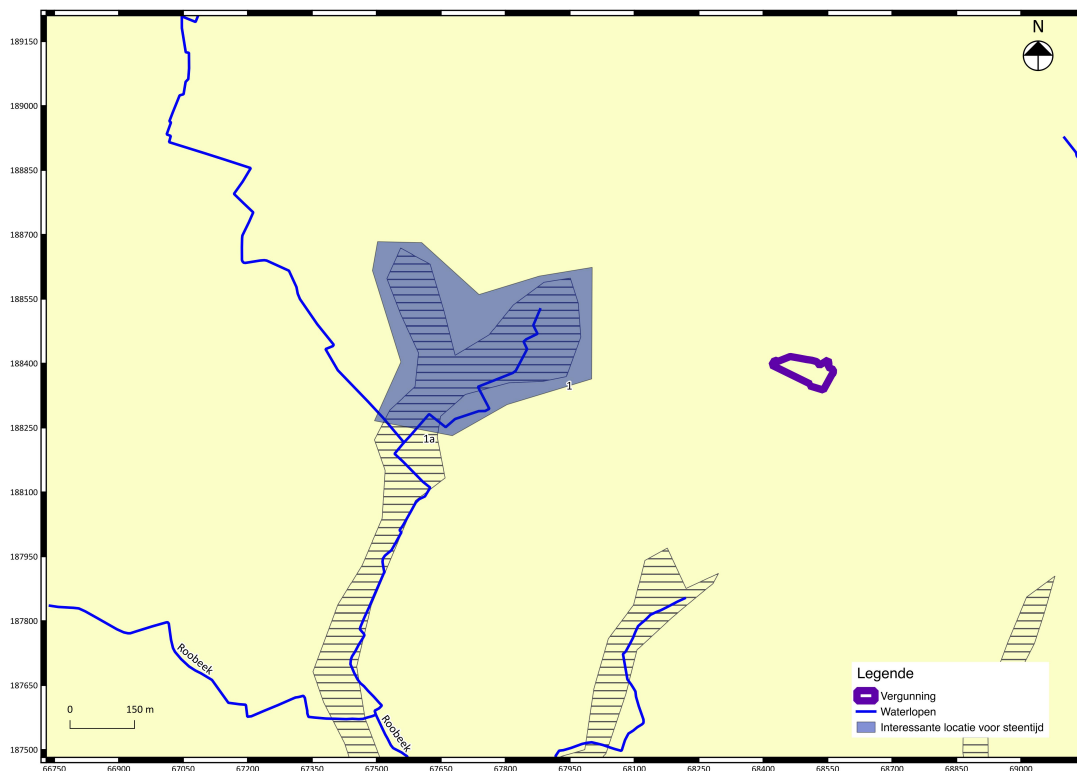

Fig. 1.24: Mogelijke locatie voor steentijd.

Het projectgebied bezit wel een potentieel voor het aantreffen van grondsporensites. Hoewel er in het verleden nog niet veel archeologische sites aangetroffen en onderzocht zijn in de omgeving van het huidige projectgebied, kan er niet met zekerheid aangetoond worden dat er op het terrein geen archeologische site aanwezig is. Het terrein is algemeen gezien gunstig gelegen voor alle periodes vanaf de metaaltijden tot en met de volle middeleeuwen. Een opeenvolging van historisch kaartmateriaal toont geen bebouwing binnen het projectgebied.

Het projectgebied bezit een verhoogd potentieel voor het aantreffen van sites gerelateerd aan WO I en WO II. Koolskamp werd namelijk tijdens Wereldoorlog I bezet door het Duitse leger. Tijdens de terugtocht hebben deze de nabijgelegen Sint-Martinuskerk en nog enkele andere locaties in de gemeente opgeblazen. Verder kan worden vastgesteld dat het Westfront zich op zo'n 14 kilometer afstand bevond. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het dorp gebombardeerd door de Geallieerden.

1.2.5 De synthese en beantwoording van de onderzoeksvragen

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende worden gestaafd?

Op basis van het bureauonderzoek kon de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site kan niet afdoende worden gestaafd.

Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?

Er zijn geen indicaties aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologisch relevante sites.

Moeten er bijkomende maatregelen worden genomen omwille van eventueel aanwezige sites?

Niet van toepassing.

Maak een plan van aanpak voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie hoofdstuk 2: Het Programma van Maatregelen.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Aangezien het archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied eerder beperkt is, ligt het mogelijk wetenschappelijk potentieel op kennisvermeerdering eerder hoog. Het terrein bezit geen potentieel voor het aantreffen van in situ bewaarde steentijdsites, maar wel voor alle periodes vanaf de metaaltijden, met een verhoogd potentieel voor WO I en WO II.

Kunnen er maatregelen worden voorgesteld voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen of gecontroleerd worden?

De geplande werken omvatten de bouw van een woonwijk met bijhorende wegenis, parkeergarages, groenaanleg en drainagemaatregelen die het merendeel van het terrein zullen verstoren. Aangezien het om een verkaveling gaat, kan van een algehele verstoring van het terrein worden uitgegaan. Het niet laten doorgaan van de bouwwerkzaamheden is geen optie.

Gezien het ontbreken van aanwijzingen van grootschalige verstoringen en een eerder hoog kennispotentieel voor verscheidene archeologische perioden, is een **vervolgonderzoek** met ingreep in de bodem, in de vorm van een proefsleuvenonderzoek, aan te raden.

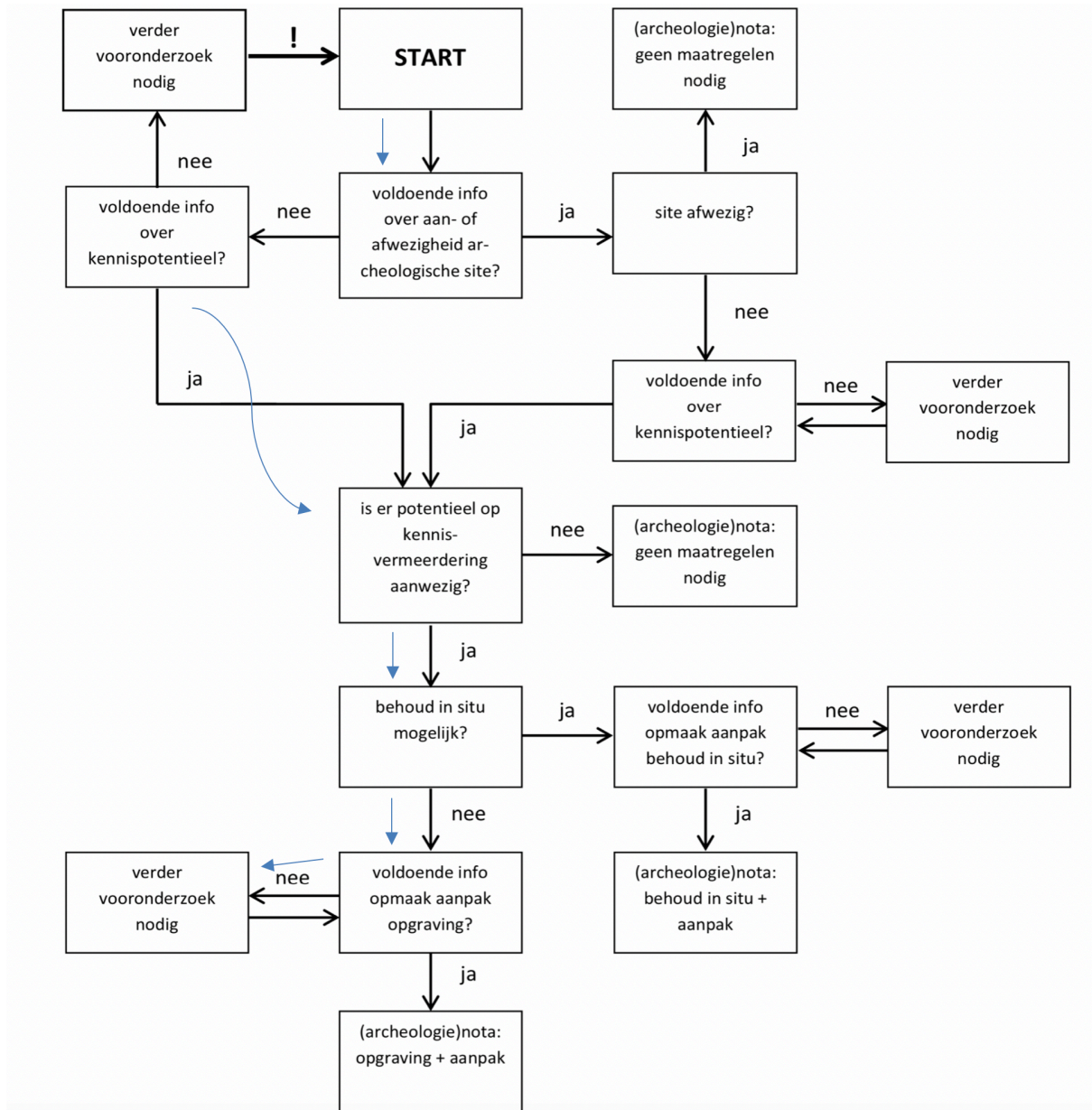

Fig. 1.24: De beslissingsboom bij afweging over de noodzaak tot verder vooronderzoek. (Bron: Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie 4.0, Fig. 3).

Bibliografie

Literatuur

ACKE, B., & BRACKE M. 2018, *Archeologienota Pittem Vannestenstraat 3 – Verslag van Resultaten*. Zelzate.

ACKE, B., BARTHOLOMIEUX, B., VERAART, D. 2017. “Pittem Vuilhoekbeek (prov. West-Vlaanderen)” *Verslag van Resultaten – bureauonderzoek*. Monument Vandekerckhove nv., Ingelmunster.

BAEYENS, N. “GOG Meersenstraat Ardoorie” *Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek*. RAAP België bvba, Nazareth.

DERWEDUWEN, N. & BRACKE, M. 2016. *Archeologische opgraving Pittem Posterijlaan (prov. West-Vlaanderen)*. Monument Vandekerckhove nv., Ingelmunster.

De GEYTER, G. 2002: “Toelichtingen bij de geologische kaart van België – Vlaams Gewest” *Kaartblad 19-20 Veurne-Roeselare 1:50.000*. Belgische geologische dienst, Brussel.

DE HERDT, T. 2019. *Archeologienota – Ardoorie, Hoogbeverenstraat 24a. Deel 1: Verslag van Resultaten*. BAAC Vlaanderen bvba, Bassevelde.

PEPERMANS, J., APERS, T., LEENKNEGT, B. 2018, *Archeologienota Verslag van Resultaten bureauonderzoek – Ardoorie Burgerleenstraat (prov. West-Vlaanderen)*. Monument Vandekerckhove nv., Ingelmunster.

PHILLIPSEN, F., RYCKEBUSCH, L. 2018, *Vooronderzoek Pittem GOG Blekerijbeek – GOG Zwartegatbeek*. RAAP België bvba, Nazareth.

VAN RANST, E. en SYS, C. 2000: *Eenduidige legend voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20000)*. Laboratorium voor bodemkunde, Gent.

Websites

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://inventaris.onroerendergoed.be/>

